

PRÍBEHY A OBRAZY SVETA, KTORÝ MENÍME

PRÍRUČKA CLIMATE STORYTELLINGU PRE TVORCOVSTVO V AUDIOVÍZII

OBSAH

ÚVOD
02
CLIMATE STORYTELLING
04
AKO PRÍRUČKU ČÍTAŤ
06
HRANÉ FILMY
09
SERIÁLY
14
ANIMOVANÉ FILMY
16
DOKUMENTÁRNE FILMY
19
PUBLICISTIKA,
REALITY SHOW
23
PRÍRUČKU ZOSTAVILI
24

ÚVOD

SILA PRÍBEHOV

Človek si svoje miesto vo svete vysvetľuje pomocou príbehov. Tie usporadúvajú skúsenosť, prepájajú príčiny s následkami, dávajú udalostiam význam a umožňujú nám predstaviť si budúcnosť, ktorú sme ešte nezažili. Príbehy ovplyvňujú naše myslenie, prežívanie aj konanie. Pri porozumení globálnym trendom a ochote konať je dôležité pracovať s emóciami, skúsenosťou, miestnym kontextom, priestorom pre akciu a nádejou. Je dôležité identifikovať sa s konkrétnymi postavami a situáciami.

Ak ľudia dostanú presné informácie, pochopia a budú náležite konať. Na tomto spornom predpoklade dlho stavala komunikácia o environmentálnych výzvach, akými sú napr. klimatické zmeny.

Vedecké poznatky, grafy a modely však samy osebe nedokážu dostatočne stimulovať predstavivosť, či prekonať psychologickú vzdialenosť, pocit bezmocnosti a dojem, že kríza sa odohráva niekde ďaleko, v nejasnej budúcnosti, mimo nášho každodenného života.

Príbehy nielen vysvetľujú, ale umožňujú vidieť, počuť a prežiť. Môžu premeniť údaj o rastúcej teplote na rozpálený byt, sucho na konflikt dvoch susedných rodín a poškodenie ekosystému na stratu domova.

Môžu ukázať, že klimatická resp. environmentálna kríza nie je samostatnou témou odloženou vedľa toho ozajstného života. Odohráva sa v rodinách, vzťahoch, práci, bývaní, doprave, stravovaní, zdraví aj v predstavách o dobrej budúcnosti.



CLIMATE STORY-TELLING*

Stvárniť environmentálne témy na obrazovkách je cieľom audiovizuálneho climate/green storytellingu a cieľom tejto príručky je priniesť pozoruhodné príklady zo slovenského, českého (či česko-slovenského) prostredia. Príručka nie je prvá svojho druhu.

PLANET PLACEMENT

Vďačne nadväzujeme na anglickú príručku Planet Placement, ktorú publikovali iniciatíva BAFTA albert v spolupráci s organizáciou Futerra.

PŘÍBĚHY ZMĚNY

Českú brožúru Příběhy změny z dielne organizácií Culture for Future a Planet A Collective nájdete tu.

Z praktického pohľadu sa nám zdalo užitočné priniesť slovenským a českým tvorkyniam a tvorcom ešte viac miestnych príkladov, ktorými sa možno inšpirovať.

Tento anglický pojem sa do slovenčiny ani češtiny neprekladá dobre. „Klimatické/zelené rozprávanie“ v našich jazykoch nevyjadruje podstatu prirodzene a môže znieť ako nepresná nálepka. Preto sa v tejto príručke neusilujeme o jeden záväzný preklad.

Podľa kontextu hovoríme o príbehoch klimatickej a environmentálnej zmeny, o environmentálnych témach v audiovízii, alebo o snahách dostať previazanosť človeka a mimoľudského resp. viac-než-ľudského sveta na obrazovku.

Neexistuje jediný predpísaný spôsob, ako dostať environmentálnu tému na obrazovku či plátno. Celý film či seriál môže byť vystavaný okolo klimatickej katastrofy, poškodenia krajiny alebo zápasu o prírodné zdroje, téma však môže vstúpiť aj cez vedľajšiu dejovú líniu, motiváciu postavy, krátky rozhovor alebo konkrétnu každodennú voľbu.

Dôležitou súčasťou príbehov je aj jazyk, ktorým pomenúvame zmenu. Rozprávanie pritom nemusí ponúkať jednoduché rozdelenie na vinníkov a obete. Silný príbeh dokáže ukázať rozpory, kompromisy aj cenu rozhodnutí bez toho, aby sa vzdal vlastnej perspektívy alebo hodnôt.

Environmentálne rozprávanie by nemalo pôsobiť ako povinná vsuvka ani ako reklamné umiestnenie správneho názoru, ale by malo vyrastať zo sveta diela, jeho postáv a žánru.



AKO ČÍTAŤ TÚTO PRÍRUČKU

Nehľadali sme iba také príbehy, ktoré sa prvoplánovo a explicitne hlásia k environmentálnym témam. Zaujíma nás aj to, ako audiovízia zachytáva meniacu sa krajinu, vysídľovanie, industrializáciu, spotrebu, poľnohospodárstvo, vzťah k zvieratám, dopravu, energetiku, technologický pokrok či predstavy o hospodárskom raste.

Sledujeme vplyv ľudskej činnosti na prírodu, zmeny, ktoré táto činnosť spôsobuje, aj to, ako sa dôsledky týchto zmien vracajú k ľuďom. Klimatická resp. environmentálna kríza je súčasťou širšieho príbehu o vzťahu spoločnosti k pôde, vode, ovzdušiu, zvieratám, rastlinám, energii a nerastným zdrojom. Je tiež príbehom o moci, nerovnosti, starostlivosti, domove, pamäti a zodpovednosti.

Príklady v príručke ukazujú, že environmentálna zmena môže vstupovať do rozprávania mnohými spôsobmi:

KRAJINA AKO SPOLUROZPRÁVAČKA
DÁVAŤ KRAJINE HLAS, NECHAŤ JU „HOVORIŤ“ PROSTREDNÍCTVOM ZVUKOVÉHO DIZAJNU A RUCHOV, AKO SÚ VIETOR, VODA ČI PRASKAJÚCA PÔDA, MAKROZÁBEROV NA DETAILY KRAJINY ALEBO PERSONIFIKÁCIE PRÍRODNÝCH PRVKOV.

KRAJINA AKO ARCHÍV PAMÄTI
ZOBRAZOVAŤ A ZACHYTÁVAŤ, AKO SI KRAJINA „PAMÄTÁ“ ĽUDSKÉ ZÁSAHY, NAPRÍKLAD VRSTVENÍM HISTORICKÝCH A SÚČASNÝCH ZÁBEROV ALEBO SPRÍTOMŇOVANÍM „DUCHOV“ ZMIZNUTÝCH ČASTÍ KRAJINY.

KRAJINA AKO PRIESTOR NÁDEJE
ZOBRAZOVAŤ VIAC-NEŽ-ĽUDSKÉ BYTOSTI AKO POSTAVY A PRÍRODNÉ PROSTREDIE AKO ZDROJ NÁDEJE A INŠPIRÁCIE, NIELEN AKO OBEŤ. ZVAŽOVAŤ, NAKOĽKO JE TAKÝTO OBRAZ NAIVNÝ ČI ROMANTIZUJÚCI A NAKOĽKO INŠPIRATÍVNY.

KRAJINA AKO HYBNÁ SILA DEJA
SUCHO, HORÚČAVA, POVODEŇ ALEBO PRIEMYSELNÝ ZÁSAH MENIA ŽIVOTNÉ PODMIENKY, VYTVÁRAJÚ KONFLIKT A NÚTIA POSTAVY KONAŤ.

DEKONŠTRUKCIA ANTROPOCENTRICKÉHO JAZYKA
UKAZOVAŤ KONTRAST MEDZI OFICIÁLNYM NARATÍVOM „POKROKU“ ČI „ROZVOJA“ A MATERIÁLNOU REALITOU, NAPRÍKLAD DEVASTÁCIOU KRAJINY, STRATOU BIODIVERZITY ALEBO VYSÍDLENÍM.

ZMENA PERSPEKTÍVY
POZOROVAŤ SVET OČAMI DIEŤAŤA, ZVIERAŤA, TECHNOLÓGIE ALEBO SAMOTNEJ KRAJINY A OSLABIŤ VÝSADNÉ POSTAVENIE ĽUDSKÉHO POHĽADU.

CYKLUS VERZUS LINEARITA
TEMATIZOVAŤ NARUŠENIE CYKLOV A UKAZOVAŤ, AKO KLIMATICKÁ KRÍZA MENÍ PREDVÍDATEĽNÉ VZORCE, NAPRÍKLAD ROČNÉ OBDOBIA ČI POĽNOHOSPODÁRSKE CYKLY.

GLOBÁLNY PROBLÉM AKO OSOBNÁ SKÚSENOSŤ
PREKLADAŤ ENERGIU, SPOTREBU, POST-RAST, KLIMATICKÚ ÚZKOSŤ ČI ETICKÉ DILEMY DO KONKRÉTNEHO OSUDU A KAŽDODENNÝCH SKÚSENOSTÍ.

PREPOJENIE OSOBNEJ VOĽBY SO SYSTÉMOVOU ZMENOU
UKAZOVAŤ INDIVIDUÁLNE ROZHODNUTIA V ŠIRŠOM RÁMCI VÝROBY, SPOTREBY, DOPRAVY, HOSPODÁRSTVA A SPOLOČENSKÝCH PRAVIDIEL.

ENVIRONMENTÁLNA A ĽUDSKÁ ZMENA AKO JEDEN PRÍBEH
PREMENA PROSTREDIA SA PREPÁJA SO ZDRAVÍM, VZŤAHMI, IDENTITOU ALEBO VNÚTORNOU PREMENOU POSTÁV.

ENVIRONMENTÁLNA TÉMA BEZ EXPLICITNÉHO POMENOVANIA
NECHAŤ VÝZNAM VYPLYNÚŤ Z ATMOSFÉRY, FYZICKEJ NEPOHODY, OBRAZU KRAJINY ALEBO KONANIA POSTÁV, BEZ PRIAMEJ ZMIENKY O KLIMATICKEJ ZMENE.

OD HLAVNEJ TÉMY PO DROBNÝ MOTÍV (PLANET PLACEMENT)
ENVIRONMENTÁLNY MOTÍV NEMUSÍ NIESŤ CELÉ DIELO, ALE VEDĽAJŠIA DEJOVÁ LÍNIA ALEBO JEDINÁ SCÉNA, ROZHOVOR ČI REKVIZITA.

HUMOR A HYPERBOLA NAMIESTO POUČOVANIA
VYUŽÍVAŤ SATIRU, ABSURDNOSŤ, MYSTIFIKÁCIU, SCI-FI, ČI SITUAČNÝ HUMOR NA SPROSTREDKOVANIE TÉMY BEZ MORALIZOVANIA.

Uvedené prístupy možno uplatniť naprieč hranou tvorbou, dokumentom, animáciou, reality TV, zábavnými aj detskými formátmi.

Naším cieľom nebolo prispieť k filmovej teórii ani vytvoriť úplnú kategorizáciu environmentálnej audiovízie. Vybrané české a slovenské príklady preto nepredstavujú rebríček ani uzavretý kánon.

Sú podnetmi na premýšľanie, pretože ukazujú, koľkými rozličnými cestami možno vzťah človeka a prírody dostať na obrazovku.

HRANÉ FILMY



Wirbel (r. Tomáš Hubáček, 2026)
Témata: poškozená krajina, vysídlení, hledání domova, vztah ke krajině jako tradice i rituál

Děj: Vyhořelý Martin zdědí opuštěný dům v pohraničí Českého středohoří. S postavou záhadné Agnes odkrývá rituály vysídlených obyvatel a síly, které zemi kdysi chránily.
Příběh změny: Zobrazení paměti krajiny a tradic péče o ni. Rozbitý dům i zraněná krajina zrcadlí hrdinův vnitřní stav; jeho proměna jde ruku v ruce s uzdravováním místa.
V čem se lze inspirovat: Vyprávění o paměti a poškození krajiny využívá napětí a tajemství s prvky magického realismu; osobní a krajinná proměna jako jeden příběh. Působivé záběry Českého středohoří jako stěžejní prvek při budování atmosféry, kdy krajina je jednou z postav.

01
02

Orla (r. Marie Lukáčová, 2026)
Témata: kritika vytěžování zdrojů a chamtivosti, odpor proti tyranii, solidarita s přírodou spojená s bojem proti útlaku

Děj: V hierarchickém království obklopeném magickou divočinou se dívka Jasna postaví tyranskému vládci Volkovi, který drancuje krajinu pro zisk a utlačuje svůj lid.
Příběh změny: Přírodní zkáza je zde důsledkem nespravedlivého řádu. Jasna nabízí odpor a obnovu spojení s přírodou.
V čem se lze inspirovat: Známé pohádkové schéma lze proměnit stylizací, animací a rapem ve výpověď o společenské nespravedlnosti. Žánrová hybridita: 16mm hraný film, 2D a 3D animace, hudební pasáže. Vážné téma hravě, bez akademické odtažitosti.

HRANÉ FILMY

Potopa (r. Martin Gonda, 2025)
Témy: technologický pokrok riadený z centra verzus tradičná komunita na periférii, vysídlenie, vykorenenie, daň za hospodársky rast, vzťah človeka k miestu a k prírode

Dej: Mara sníva o kariére pilotky a odchode z dediny. Jej otec chce, aby zostala doma a pokračovala v rodinnej tradícii. Pre výstavbu priehrady Starina sa chystá vysťahovanie ich rodnej doliny.
Príbeh zmeny: Antropogénny zásah do krajiny ovplyvní prírodu aj ľudské vzťahy. Strata domova a narušenie identity sú skúškou odolnosti.
V čom sa možno inšpirovať: Práca s obrazmi (počasie, prší do kostola, biblická potopa; lietanie – vtáčia perspektíva konca sveta), so zvukmi (sirény, dunenie výbuchov); zosobnenie spoločenských konfliktov bez moralizácie.

03
04

Sucho (r. Bohdan Sláma, 2024)
Témata: zdraví rodiny a krajiny, mezigenerační konflikt, zemědělství, sucho v krajině, obnova vztahů

Děj: Střet dvou sousedských rodin s odlišným přístupem k půdě - monokulturní hospodaření vs. ekologické zemědělství. Vztah jejich dětí probudí revoltu i potřebu přehodnotit vlastní postoje.
Příběh změny: Stav krajiny a sucho tvoří ústřední konflikt příběhu. Zdraví rodiny je přímo spojené se zdravím prostředí, mezigenerační konflikt otvírá otázky ekologické odpovědnosti.
V čem se lze inspirovat: Krajina jako hybatel děje; konfrontace dvou extrémních přístupů bez černobílého vidění.



HRANÉ FILMY

3 MWh (r. Marie-Magdalena Kochová, 2024)
Témata: konečnost, dobrovolné omezení spotřeby, limity energie, filmová báseň

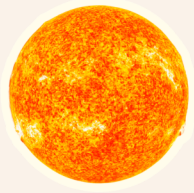
Děj: Pracovník jaderné elektrárny si stanoví celoživotní limit spotřeby elektřiny. Když se přiblíží k vyčerpání hranice 3 MWh, musí se rozhodnout, jak využije zbytek.
Příběh změny: Film převádí abstraktní myšlenku konečnosti přírodních zdrojů a lidské smrtelnosti do osudu jednoho člověka a ptá se, jak by vypadal život, kdyby se člověk přestal stavět do středu přírody.
V čem se lze inspirovat: Převedení nehmotných fyzikálních principů, existenciálních otázek a limitů planety do poetického vyprávění.

05
06

Mimi (r. Mira Fornay, 2023)
Témy: neoddeliteľnosť človeka od prírodného prostredia, vzťah človeka k iným veciam a ľuďom, význam detí, stromov a riek pre budúcnosť

Dej: Sedemročnej Romy sa stratí andulka Mimi. Z panelákového sídliska sa vydá hľadať ju do prastarého dunajského lesa. Stráca sa v prírode, pomáhajú jej prekvapivé postavy.
Príbeh zmeny: Objavovanie prírody formuje detskú skúsenosť a predstavivosť, pomáha vyrovnať sa so stratou. Prostredie láskavo učí, že prírode a zvieratám človek nerozkáže.
V čom sa možno inšpirovať: Lužný les nie ako kulisa, ale aktér deja; vedľajšie ľudské postavy ako nositeľky environmentálnych posolstiev; imerzívna práca s kamerou stierajúca hranice medzi hlavnou postavou a prostredím.

HRANÉ FILMY



Brutální vedro (r. Albert Hospodářský, 2023)
Témata: extrémní vedro, nejistá budoucnost, dospívání, rozpad společenských pravidel

Děj: Svět ohrožuje úlomek ze Slunce mířící k Zemi. Osmnáctiletý Vincek uvízne cestou na chalupu v malém městě a podivná setkání ho nutí čelit svým strachům.
Příběh změny: Přijetí stavu světa i sebe sama. Vedro a hrozba s nejistým koncem rozkládají běžné chování lidí. Klima není přímé téma, ale metafora generační úzkosti z budoucnosti.
V čem se lze inspirovat: Fyzická nepohoda (vedro, slunce, prach) jako zdroj napětí; „pomalá apokalypsa“ v nízkorozpočtovém filmu.

07
08

Běžná selhání (r. Cristina Groșan, 2022)
Témata: konec světa, osamělost, solidarita, péče, ženské osudy

Děj: Jeden den ve městě zasaženém záhadnými výbuchy: tři cizí ženy (vdova, teenagerka a mladá matka) se v kritických chvílích potkají a nezištně si pomohou.
Příběh změny: Příčina katastrofy zůstává nepojmenovaná, podobně jako klimatická krize, která nás obklopuje jako rozptýlená, těžko uchopitelná hrozba. Když se hroutí známé struktury, film nehledá hrdinský čin, ale solidaritu a vzájemnou péči.
V čem se lze inspirovat: Nepřímé čtení díla, v němž není téma klimatu explicitně zmíněno. Tento význam do něj vkládá až diváctvo. Apokalypsa jako všední realita, zkáza zobrazena i v náznacích; vyprávění o jednom dni.

HRANÉ FILMY

Ropáci (r. Jan Svěrák, 1988)
Témata: **negativní dopady průmyslu a devastace krajiny, adaptace na toxicitu, černá satira, ekologická slepota, mystifikace**

Děj: Mockument o vědeckém týmu a štábu, který v „měsíční“ krajině severočeské uhelné pánve zkoumá objeveného tvora živícího se průmyslovými zplodinami.
Příběh změny: Zničené životní prostředí je zde „novou normou“, v níž se paradoxně zabydlel život a vznikl tu nový živočišný druh. Krajina tak není kulisou, ale aktivním činitelem, který přetváří živé organismy podle míry své devastace.
V čem se lze inspirovat: Mystifikace a absurdní humor proti apatii: od smíchu k zamyšlení bez poučování. Dokumentární postupy ve fikci. Skutečná poškozená krajina jako scenérie.

09
10

Tretí šarkan (r. Peter Hledík, 1985)
Témy: devastácia životného prostredia, vyhynutie civilizácie, kritika nekontrolovaného technologického pokroku

Dej: Traja školáci z obce Atómová Lehota v jaskyni náhodou objavia vesmírnu loď. Ocitajú sa na planéte Lurida s pozostatkami civilizácie zničenej ekologickou katastrofou. Ich návrat na Zem sprevádza záber na dymiaci komín priemyselného komplexu.
Príbeh zmeny: Očividná paralela s fiktívnou planétou otvára otázky ohľadom limitov bezbrehého hospodárskeho rastu. Plasticky zobrazuje jednu z možných budúcností Zeme.
V čom sa možno inšpirovať: Existujúce bauxitové povrchové bane, skládky a odkaliská priemyselných podnikov ako kulisy; žáner sci-fi ako extrapolačná kritika; na svoju dobu presvedčivé maskérske riešenia.

HRANÉ FILMY

Všichni dobří rodáci (r. Vojtěch Jasný, 1968)
Témata: vztah člověka a půdy, kolektivizace, chřadnutí krajiny, morální úpadek komunity, cyklus přírody

Děj: Lyrická kronika jihomoravské vesnice zachycuje politické a lidské proměny poválečného venkova. Násilná transformace hospodaření a zpřetrhání vazeb k půdě vedou k rozpadu tradičního společenství.
Příběh změny: Změna krajiny (kácení alejí, degradace půdy vlivem špatného a intenzivního hospodářství) reflektuje ztrátu morálního kompasu komunity. Úpadek životního prostředí je svázán s rozpadem mezilidských vztahů.
V čem se lze inspirovat: „Fenologické vyprávění“ – využití cyklu ročních období a přírodních sezónních změn k podtržení časového posunu i environmentálního a společenského úpadku. Změna krajinného rázu jako zrcadlo mezilidských vztahů.

11
01

Limity (r. Petr Zelenka, 2024)
Témata: ekologický aktivismus, odklon od fosilních zdrojů, mezigenerační střet, rodina vs. byznys

Děj: Karel Kadlec, spolumajitel firmy na likvidaci odpadu, se proti své vůli stane ikonou ekologických aktivistů. Manželský a rodinný spor přeroste v téměř celospolečenský konflikt.
Příběh změny: Seriál otevírá téma klimatické krize jako současný živý společenský konflikt a střet generací.
V čem se lze inspirovat: Velké téma lze vyprávět přes rodinný konflikt; hrdina, který se do kauzy dostane omylem, jako zástupce jedné generace; konkrétní region a jeho historie (Ústecko, uhlí).



SERIÁLY

SERIÁLY

Mama na prenájom (kol. aut., 2024)
Témy: emisie fosílnej automobilovej dopravy, udržateľná mobilita, dopravná cyklistika

Dej: Vedľajšia postava Boris prichádza do obývačky s bicyklom a svojej prekvapenej partnerke Lucii zdôvodňuje svoje rozhodnutie presedlať zo štyroch kolies na dve. Uvádza ochranu životného prostredia a zdravý životný štýl.
Príbeh zmeny: Autonehoda vedie postavu k bilancovaniu a novým prioritám – zdravé telo v zdravšom prostredí.
V čom sa možno inšpirovať: Bicykel ako rekvizita priamo v obraze; ekologické témy predmetom bežných domácich konverzácií; fakty o klimatickej zmene podané zrozumiteľným jazykom.

02
03

Ulice (kol. aut., od r. 2005)
Témata: vztahy, aktivismus, každodenní život, udržitelný životní styl

Děj: První český denní nekonečný seriál vysílaný nepřetržitě již od roku 2005, který v kulisách fiktivní čtvrti na periferii Prahy zachycuje každodenní osudy, rodinné vztahy a životní peripetie několika generací obyvatel jedné ulice.
Příběh změny: Současná realita klimatické změny se do děje nejvíce propisuje skrze postavu Anežky Klímové, mladé studentky zapálené do ekologických otázek a aktivismu. Seriál zároveň využívá tzv. planet placement, kdy rekvizity a chování postav (bezobalová domácnost, jízda na kole atd.) zrcadlí stále častější návyky českých domácností v oblasti udržitelného životního stylu.
V čem se lze inspirovat: Přirozené zakomponování palčivých sociálních, environmentálních otázek do formátu mainstreamového denního seriálu skrze civilní linky postav a vyobrazování šetrného chování jako normy.

ANIMOVANÉ FILMY

Tajemství Křišťálové planety (r. Arsen Anton Ostojić, 2026)
Témata: ekosystém zprostředkován dětem, kolonizace, chamtivost, přátelství dítěte a zvířete

Děj: Jedenáctiletá Rea se s otcem přestěhuje na nově osídlenou planetu. Objeví skrytý podzemní svět a chrání mládě vzácného tvora před chamtivým guvernérem, zatímco nedbalý odpad z továrny na umělá zvířata ohrožuje celý ekosystém planety.
Příběh změny: Děti vidí škodu, kterou dospělí přehlížejí. Podzemní svět je živý ekosystém, ne kulisa. Příběh o kolonizaci cizí planety zrcadlí způsob zacházení s naší vlastní.
V čem se lze inspirovat: Fantastický svět a dětská hrdinka jako cesta k environmentálnímu přemýšlení bez přehnaného moralizování; zvíře jako zástupce komplexního ekosystému; objevování skrytého světa (ekosystému) jako prvek posouvající příběh.

01
02

Volám sa Edgar a mám kravu (r. Filip Diviak, 2023)
Témy: vzťah k zvieratám, osobné etické voľby, vegetariánstvo, mesto a vidiek
Dej: Edgar má rád mäso, ale keď na bitúnku pochopí, že z novonarodeného teľaťa má byť rezeň, odnesie si ho do panelákového bytu. Teľa vyrastie na kravu a spolužitie motivované súcitom začne ničiť Edgarov dovtedajší život aj veci, na ktorých mu záležalo.
Príbeh zmeny: Strata pohodlia a starosti preverujú pevnosť impulzívnych rozhodnutí, hoci vzišli z osobnej skúsenosti, uvedomenia a súcitu.
V čom sa možno inšpirovať: Panelákový byt ako situačne absurdný priestor odhaľujúci vzdialenosť mestského človeka od pôvodu jedla; spojenie nežnosti, humoru a morálnej dilemy; hravé spracovanie.

ANIMOVANÉ FILMY

Umelohmotné nebo (r. Tibor Bánóczki, Sarolta Szabó, 2023)
Témy: vyčerpanie prírodných zdrojov, medzigeneračná solidarita, umelé riadenie prírodných procesov

Dej: Vo svete po apokalypse nežijú žiadne zvieratá ani rastliny. Po dovŕšení päťdesiatky sa musia ľudia podrobiť implantácii, po ktorej sa ich telá postupne premenia na stromy poskytujúce potravu ostatným. Štefan chce zachrániť svoju ženu Noru, vydávajú sa na cestu spustošenou krajinou.
Príbeh zmeny: Zápas o záchranu človeka sa mení na hľadanie novej formy spolužitia s prírodou; koniec civilizácie sa stáva začiatkom obnovy života.
V čom sa možno inšpirovať: Svet po ekologickom kolapse cez intímny partnerský príbeh; ľudia ako stromy, ľudské telá ako substrát vlastnej obživy a budúcnosti; premena na strom ako ambivalentný obraz.



03
04

Pandy (r. Matúš Vizár, 2013)
Témy: hodnota života, komercializácia, evolúcia živočíšnych druhov, antropocentrizmus, ekologický aktivizmus

Dej: Drahú čínsku pandu v ZOO Margecany rozmaznávajú a snažia sa ju rozmnožiť. Panda však o prisúdenú úlohu ani o záchranu vlastného druhu nejaví záujem.
Príbeh zmeny: Zdanlivo ušľachtilá záchrana ohrozeného druhu podmaňuje živú bytosť ľudským predstavám o jej hodnote a poslaní. Zásah do prirodzených procesov spúšťa nepredvídateľný obrat.
V čom sa možno inšpirovať: Využitie čierneho humoru, grotesky a absurdity; vizuálne gagy a prudké zmeny mierky ako spojivo medzi osudom jedného zvieraťa s evolúciou a budúcnosťou ľudstva.

ANIMOVANÉ FILMY

Krtek ve městě (r. Zdeněk Miler, 1982)
Témata: devastace přírody, urbanizace, ztráta domova, zvířecí uprchlíci, solastalgie (úzkost ze změny místa, které považujeme za domov)

Děj: Les je vykácen a na jeho místě vyroste metropole. Krtek a přátelé se v ní snaží přežít mezi auty, asfaltem a umělými náhražkami přírody.
Příběh změny: Městská infrastruktura očima zvířat. Beton je pro ně traumatem a ztrátou životního prostoru. Dětskému publiku film zprostředkuje ekologickou ztrátu bez abstraktních pojmů.
V čem se lze inspirovat: Vyprávění z pohledu zvířat bez dialogů, jen pohybem, zvukem a obrazem. Pocit ztráty domova přes jednoduchý kontrast prostředí. Vizuální jazyk srozumitelný dětem i dospělým.

05



© KRTEK VE MĚSTĚ, 1982

19 DOKUMENTÁRNE FILMY

Musíme prežiť (r. Tomáš Krupa, 2026)
Témy: adaptácia na meniace sa životné podmienky, ľudská odolnosť a vynaliezavosť, vzťah človeka a prírody, solidarita

Dej: Dokumentárna cesta naprieč štyrmi kontinentmi sleduje ľudí, ktorí sa rôznymi spôsobmi vyrovnávajú s dôsledkami klimatickej zmeny. Od pobrežia USA ohrozeného stúpajúcou hladinou oceánu, cez vysychajúcu mongolskú krajinu a podzemné obydlia v Austrálii, až po meniaci sa spôsob života v Grónsku zachytáva osobné stratégie prežitia a prispôsobovania sa novým podmienkam.
Príbeh zmeny: Prostredníctvom osudov jednotlivcov a komunít film ukazuje, ako klimatická kríza premieňa každodenný život, vzťah k domovu aj predstavy o budúcnosti. Namiesto apokalyptických vízií zdôrazňuje ľudskú schopnosť adaptácie, vzájomnú starostlivosť a hľadanie nádeje aj v zdanlivo bezvýchodiskových situáciách.
V čom sa možno inšpirovať: Využitie temného humoru a absurdity pri zobrazovaní vážnych dôsledkov klimatickej zmeny; dôraz na osobnú skúsenosť; rozprávanie o klimatickej kríze cez ľudskú húževnatosť, tvorivosť a solidaritu bez skĺznutia ku katastrofickému naratívu.

01



© WE HAVE TO SURVIVE, 2026

DOKUMENTÁRNE FILMY

Při zemi (r. Tomáš Elšík, 2025)
Témata: **ochrana přírody, ekologická kriminalita, propojení s krajinou, obnova ekosystémů**

Děj: Dvojice lidí s neobyčejnou vnímavostí naslouchá české přírodě a každý z nich svou činností ukazuje cestu, jak se vyrovnat s degradujícím životním prostředím. Zatímco Pavel ručně kosí louky, obnovuje mokřady a trpělivou péčí navrací život do krajiny, Klára se svými psy pátrá po travičích dravců a odvážně bojuje s environmentální kriminalitou v Česku.
Příběh změny: Film na pomezí lyrické eseje a environmentální detektivky zachycuje hluboké sepětí člověka s přírodou, a snahu vyrovnat se s její postupnou proměnou.
V čem se lze inspirovat: Imerzní audiovizuální zážitek díky inovativní práci se zvukem a kamerou, který publiku napomáhá vystoupit z pouhé lidské perspektivy; využití nástrojů detektivky a eseje pro komunikaci zásadních argumentu dokumentu.

02
03

FREM (r. Viera Čákanyová, 2019)
Témy: **klimatická kríza, topenie ľadovcov, posthumanizmus**

Dej: Experimentálny dokument sleduje Antarktídu z odľudštenej, technologickej, až mimozemskej perspektívy.
Príbeh zmeny: Klimatická zmena spochybňuje výnimočné postavenie človeka, odhaľuje jeho pominuteľnosť v planetárnom meradle, príroda prestáva byť objektom jeho rozprávania. Krajina získava vlastnú autonómiu, nezávislú od ľudských príbehov.
V čom sa možno inšpirovať: Experimentálne obrazové a zvukové prvky narúšajúce antropocentrickú perspektívu; Antarktída ako hlavná postava; žánrové prepojenie dokumentu a sci-fi.

DOKUMENTÁRNE FILMY

Lapilli (r. Paula Ďurinová, 2024)
Témy: formovanie a transformovanie hornín, antropogénna devastácia krajiny, intímna skúsenosť straty blízkych
Dej: Režisérka prišla o starých rodičov a svoj smútok zaháňa skúmaním geologických útvarov v rôznych kútoch sveta. Od vyschnutého Aralského „mora“ (jazera) prechádza cez jaskyne, termálne pramene, moria až po skamenené ľudské postavy.
Príbeh zmeny: Rozprávačka a režisérka v jednom postupne prechádza viacerými štádiami smútku a začína hľadať paralely aj previazanosť medzi ľudským svetom a svetom minerálov – hornín, pár a tekutín.
V čom sa možno inšpirovať: Poetické skoky medzi prehovormi o mineráloch a ľuďoch a cez ne aj zdôraznenie previazanosti postáv starých rodičov, režisérky a taktiež ľudského a viac-než ľudského sveta; nesúmerateľnosť geologického a ľudského času; upozornenie na živosť a život minerálnych útvarov; intímne zobrazenie smútenia.

04
05

Po nás potopa (r. Dorota Vlnová, 2022)
Témy: **globálne otepľovanie, horúčavy a sucho, klimatické zmeny na Slovensku, individuálna a spoločenská zodpovednosť**
Dej: Mladé dievča v rozpálenom byte hľadá príčiny vlastnej situácie. Špeciálny prehliadač jej prináša rozhovory s odborníkmi a odborníčkami z oblasti prírodných a spoločenských vied aj názory aktivistov a verejnosti na klimatické zmeny.
Príbeh zmeny: Od topenia ľadu v Demänovskej ľadovej jaskyni, cez úrodu poškodenú dlhotrvajúcim suchom, po zdravotné riziká extrémnych horúčav, hľadá film spoločné menovatele krízy a definuje potrebu zmeniť spôsob života a systém založený na predstave trvalého ekonomického rastu.
V čom sa možno inšpirovať: Zrozumiteľné vysvetľovanie vedeckých poznatkov cez otázky mladej generácie; kombinácia osobných výpovedí, odborných komentárov a obrazov meniacej sa krajiny; explicitná výzva k akcii.

DOKUMENTÁRNE FILMY

Jiříkovo vidění (r. Marta Kovářová, 2023)
Témata: **řešení klimatické krize, rodinné vztahy, ekonomické nástroje ochrany klimatu, humor, občanská iniciativa, věda a společnost**

Děj: Snaha brněnského materiálového fyzika Jiřího Svobody prosadit globální emisní dividendy jako řešení klimatické krize v podobě čtyřletého rodinného dobrodružství očima jeho dcery, umělkyně Marty. Jejich donkichotský boj s byrokracií a nezájmem elit přináší střet vědecké vize s politickou realitou.
Příběh změny: Snímek se svébytným humorem propojuje globální otázky s osobním příběhem o vztahu otce a dcery. Hravost a humor se prolínají celým filmem jako účinná obrana proti politické nehybnosti a byrokracii, a zároveň fungují jako citlivé zrcadlo postupného sbližování a rodinného porozumění.
V čem se lze inspirovat: Nebývale civilní a upřímné sdělení; role humoru v komunikaci klimatické změny; vysoce osobní přístup propojující intimní rovinu hledání vztahu s otcem a vnitřním vyrovnáním se s planetární krizí, propojení vědecké racionality s uměleckou tvořivostí a hravostí.



PUBLICISTIKA

Nedej se! (kol. aut., od r. 1992)
Témata: **environmentální investigativa, ochrana životního prostředí, občanská angažovanost, udržitelný rozvoj, sociální spravedlnost**
Děj: Publicistický pořad České televize, který dlouhodobě mapuje kauzy spojené s ochranou přírody, klimatem a bojem veřejnosti za zdravější a odolnější životní prostředí.
Příběh změny: Odhalování a rozplétání často složitých kontextů ekologických kauz a podpora místních komunit, které se staví na odpor zájmům mocných. Ekologická témata zde nejsou jen zprávou o stavu krajiny, ale i výzvou k občanské angažovanosti a aktivní ochraně přírody.
V čem se lze inspirovat: Síla investigativní žurnalistiky s dlouholetou tradicí; ojedinělý formát, na němž se podílela široká paleta tvůrců a tvůrkyň. Propojování mnohostranných pohledů, odborných faktů s příběhy lidí napříč republikou jako cesta k hlubšímu porozumění aktuálním sociálním a environmentálním výzvám.

01
01

Farma (r. Lukáš Kodoň, 2022)
Témy: klimatická zmena, dopad ľudskej činnosti na životné prostredie, rastlinná strava
Dej: Pri predstavovaní účastníčky Viktórie, ktorá plánuje ostať vegetariánkou aj počas súťaže, produkcia zaraďuje krátky sugestívny šot o tom, ako rast populácie a ľudské aktivity narúšajú rovnováhu a smerujú k vyčerpaniu prírodných zdrojov.
Príbeh zmeny: Klimatická kríza nie je abstraktná, má dopad všade – aj na kulisu reality show, farmu, farmárčenie, poľnohospodárstvo.
V čom sa možno inšpirovať: Tematizovanie environmentálnej krízy v inak komerčnom formáte; prepojenie osobnej voľby s globálnym trendom.

REALITY SHOW

PRÍRUČKU ZOSTAVILI

ANNA TABÁŠKOVÁ

ONDŘEJ KAZÍK

ERIS [CLIMATE STORIES]

IVAN LESAY

VALENTÍNA HUČKOVÁ

ZUZANA BIELIKOVÁ

NA PRÍRUČKE SPOLUPRACOVALI

JANA DUDKOVÁ

MÁRIA FERENČUHOVÁ

DANIELA VRBOVÁ

Vydané s finančnou podporou Friedrich Ebert Stiftung, zastúpenie v Slovenskej republike.
Názory, vyjadrené v tejto publikácii nemusia nevyhnutne vyjadrovať stanovisko Friedrich Ebert Stiftung.





ERIS [Climate Stories]

www.erisclimatestories.org
info@erisclimatestories.org
@erisclimatestories
Bratislava, Slovakia

2026, designed by glass noodle
Valentína Hučková